

ОГУРЧЕНКО

Володимир Георгійович

кандидат юридичних наук, докторант
кафедри криміналістики та домедичної
підготовки Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ: ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Питання організації і тактики проведення НСРД у теорії криміналістики є досить новим поняттям, адже такий різновид слідчих (розшукових) дій у КПК України з'явилося лише після реформування процесуального законодавства у 2012 році. До цього періоду такі негласні засоби не були під правовим регулюванням кримінального процесуального законодавства, і їх тактичні засади досліджувалися в основному в теорії оперативно-розшукової діяльності. Після вказаних новел КПК України серед науковців теорії криміналістики постало завдання щодо розробки нових тактичних рекомендацій щодо тактичних особливостей провадження НСРД. Під час розслідування тяжких злочинів, особливо організованої злочинної діяльності, для всебічного, повного і об'єктивного розслідування, встановлення усіх обставин кримінального провадження, викриття винних осіб, притягнення їх до кримінальної відповідальності, виникає необхідність у проведенні НСРД.

Розглядаючи особливості організаційно-тактичного забезпечення проведення НСРД, перш за все постає питання, чи є відмінності в тактичному плані їх проведення від слідчих (розшукових) дій, і чи залежать вони від виду злочину, що розслідується.

У юридичній літературі подібні питання вже були предметом дискусії серед наукової спільноти. Так, на думку одних учених, негласність слідчих (розшукових) дій означає лише особливий порядок їх підготовки, проведення, фіксації та зберігання і використання отриманих результатів у режимі прихованості до певного часу від інших осіб, які не причетні до їх проведення. В усьому іншому тактика проведення таких негласних процесуальних дій нічим не відрізняється від загальної тактики діяльності слідчого під час досудового розслідування, а до тактичних прийомів про ведення НСРД мають бути застосовані загальні вимоги, зокрема, й щодо їх вибіркості [1, с. 4].

На думку інших учених, знання слідчих недостатньо для тактики проведення НСРД, і здійснюючи аналіз нововведень у КПК 2012 році пропонують одним зі стратегічних напрямів вдосконалення підготовки слідчих нової формації та оптимізації їх діяльності розроблення спецкурсу з

тактичного забезпечення провадження НСРД [2, с. 11]. В частині проведення НСРД криміналістична тактика має бути сформована на основі оперативно-розшукової з урахуванням мети, завдань та юридичних умов слідчої діяльності [3, с. 199].

НСРД, що проводяться при розслідуванні конкретних видів злочинів мають свої тактичні особливості. Аргументами на користь даної тези містяться в самому їх визначенні, закріпленому у ч. 1 ст. 246 КПК України, відповідно до якої НСРД є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню. Проте в самому КПК вказується на одну з основних особливостей такого різновиду СРД – це негласний характер. В цілому, таємний характер сприяє ефективному їх проведенню. Однак рекомендації щодо організації і тактики їх проведення містяться у відомчих інструкціях, які мають обмежений доступ, що зумовлює складність у їх аналізі, дослідженні, і формуванні на основі їх рекомендацій щодо конкретних видів кримінальних правопорушень.

Останнім часом способи злочинної діяльності суттєво змінилися, дедалі вони набувають більш складного і витонченого характеру. Більшість кримінальних правопорушень характеризуються складними схемами, завуальованістю, часто з використанням при цьому технічних засобів зв'язку національних та іноземних операторів, комп'ютерної техніки. Виходячи з цього одним із основних інструментів отримання доказів і даних про особу злочинця є проведення НСРД.

Одними з розповсюджених НСРД при розслідуванні кримінальних правопорушень є накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмка; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та зняття інформації з електронних інформаційних систем. Відповідно до ч. 4 ст. 258 вказані НСРД є різновидами втручання в приватне спілкування.

Якщо при розслідуванні кримінального провадження є підстави вважати, що у кореспонденції особи містяться відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, доцільно проводити таку НСРД, як накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмку. Відповідно до ч. 4 ст. 261 КПК України кореспонденцію, на яку можна накласти арешт є листи усіх видів, бандеролі, посилки, поштові контейнери, перекази, телеграми, інші матеріальні носії передавання інформації між особами.

На думку В.І. Галагана і В.В. Шума, до кореспонденції, на яку може бути накладено арешт, крім зазначеної у ч. 4 ст. 261 КПК України, можуть бути також віднесені: електронні повідомлення (охоплює електронну пошту, SMS-та MMS-повідомлення); фіксовані голосові повідомлення; радіограми та повідомлення факсом [4, с. 37].

Процесуальний порядок проведення НСРД зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж регламентується ст. 263 КПК України і є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без відома осіб, які використовують засоби телекомунікацій для передавання

інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Виходячи з того, що злочинці переважно використовують різноманітні електронні системи, доцільним при розслідуванні злочинів проводити НСРД, передбачену ст. 264 КПК – зняття інформації з електронних інформаційних систем. Тактичні особливості проведення цієї НСРД у теорії є не досить дослідженими, і потребують ґрунтовного аналізу. Важливе значення має встановлення ідентифікаційних ознак електронної інформаційної системи, що підлягатиме дослідженню, адже втручання у таку сферу є обмеженням конституційних прав і свобод громадян, тому слідчий зобов'язаний унеможливити порушення прав осіб, непричетних до злочину. Ідентифікаційними ознаками електронної інформаційної системи є: IP-адреса, яка є унікальним ідентифікатором пристрою (комп'ютера або маршрутизатора), підключеного до локальної мережі або Інтернету; доменне ім'я, що дозволяє ідентифікувати в мережі Інтернет веб-сайт або адресу електронної пошти; серійний номер та характеристики автоматизованої системи та ЕОМ [5].

Під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій важливе значення має оперативно-розшукове забезпечення їх проведення, що дозволяє зазначені заходи проводити більш ефективно. В цілому, оперативно-розшукова складова у кримінальному провадженні повинна бути більш широкою, ніж вона є в умовах сьогодення. Нормативно-правове регулювання з процесуального, кримінального, кримінально-виконавчого та оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження буде більш ефективним у разі взаємного доповнення, а не взаємних протиріч.

Список використаних джерел:

1. Колесник Ю.В. Тактичні прийоми проведення слідчих (розшукових) дій як криміналістичні засоби діяльності слідчого. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 4. С. 1–6.
2. Берназ В.Д. Нові професійні функції слідчого при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та напрями вдосконалення їх підготовки. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 8–12.
3. Грібов М.Л. Поняття та зміст криміналістичної тактики в контексті законодавчих новацій у кримінальному процесі України. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 194–200.
4. Галаган В.І. Процесуальний порядок накладення арешту на кореспонденцію у кримінальному провадженні України: монографія / В.І. Галаган, В.В. Шум. Київ, 2017. 168 с.
5. Луцик В.В. Зняття інформації з електронних інформаційних систем. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/vchfo_2014_4_25.pdf.